

Romllo. fou recollit per Milà mateix i pel seu germà Pau, que tots dos eren de Vilafranca i recollien en llur Penedès nadiu.

En llengua d'oc s'usa *ferigola* des de data reculada, i avui s'estén a tota l'àrea dels dialectes provençal i llenguadocià, en llur sentit més ample: des del Delfinat i Niça fins a l'Aude, fins al Carcí i el Perigord (Mussidan) i fins al Roergue i el Gavaudan. Ja apareix «*ferigola: thym*» en una font de 1150 en la zona d'Avinyó (Pansier); l'hem vist en M. Ermengaut de Beziers, on *ferigola* està en rima amb o tancada; pel Sud hem notat que està en ús des de Vingrau, a les Baixes Corberes, i efectivament n'hi ha dades toponímiques antigues, i no rares, a tot l'Aude: *La Frigoule* mas de Mountouliu, el collectiu *Le Frigoulà* mas o veral en els termes de Fabrezan i de Cubières (aquest ja escrit *Frigoullà* l'any 1538); *Pech Frigoulier* a Brezilhac (cap al NO.) que ja és *Podium Frivolier* l'any 1263 i *Pech Ferrigolier* el 1788 o 1361.⁹

Cap al Nord el mot s'estén fins al Delfinat, àdhuc la part francoprovençal (*frigouéra* a Grenoble i a Buis), però ja no entra en el Lionès. En canvi, partint de Niça (on ha conservat l'accentuació esdrúixola, *ferigola*, com en part del català), s'allarga a diverses poblacions de la Riviera lligur, i en forma especialment interessant, car allà mostra vocal tònica diferent: Mortola *ferigula*, Escarena *frùgula* o *furùgola* Bordighera *ferrùgera*,¹⁰ altrament també *farugro* en el provençal del Var (*TdF*).

Tant i més que en català, la farigola compta a Provença com a emblema i sùmmum de l'erba aromàtica. Mistral, de quan estudiava a la pensió muntanyenca de *Ferigoulet* (a l'escola de l'abadia ruïnosa de *Sant Micheu*) ens va deixar en les memòries de *Moun Espelido* un record poètic, inoblidable, de les fortes sentors respirades en aquells vessants de les Aupilles; *ferigouillage* compta allà com l'abstracte per dir «aromatització»; «ve-l'aquì tout *ferigoulà*» = «le voilà tout parfumé, tout pimpant», dita popular prov. (*TdF*.); i *ferigoulo* compta en el concepte comú com l'erba *flairoso* per excel·lència proverbial: «O princesso di Baus! Ugueto, / Sibilo --- encaro vucè --- li *ferigoulo* meme an counservà l'oudour de vòsti piado ---» (*Calendau* 1, 53.3).

Doncs crec que aquí es troba la clau de l'etimologia tan dubtosa i controvertida d'aquest nom d'erba; car hi ha un verb provençal vivacíssim *ferigoulà* 'aromatitzar, perfumar', que passa per derivat de *ferigoulo*, però al meu entendre pot ser més aviat el punt de partida i arrel del nom de la planta: «incitouse, / *ferigoulado*, capitouse, / li sausso e li bevènd alumon li palau ---» ('els paladars') *Calendau* XI, 16.2: el mateix Mistral tindria vaga consciència d'aquest caràcter primitiu, i en el fons deslligat del nom de la farigola, car explicava el mot sense al·ludir a aquesta, en la traducció autèntica que ell mateix ens dona dels seus poemes, ací: «excitantes, aromatisées, capiteuses»; «venian nous entaulà, / e l'ipoucràs *ferigoulà* / rajavo dins li got a rounfle», «l'hypocras aromatique», *Nerto* (t, v. 84); «li plat *ferigoulà* que tubon e qu'em-

baumon» i «li vau li mai *ferigoulado*», cites d'altres passatges de les seves obres que ell mateix dona en el *TdF*; amb aquest valor s'usa el verb *ferigoulà* i *ferigoulà* en el Delfinat baix i central segons Wartburg, i *la frigoulado* és la gran salsa aromàtica d'aquesta última regió.

Ara bé, això es pot explicar com a derivat directe de FRAGRARE 'flairar', per mitjà de l'abstracte *FRAGRORE que tenim tan ben documentat en els parlars del Sud i del Nord de França: *flairor* f. «odeur» (*PDPF*) que ja apareix des de 1200 en Montaudon, Cardenal («*flairor* de cozina») i el *Jauré* («eis-ne una *flairor* tan grantz, / tan dousa e tan ben flairantz», Rayn. III, 336) i en les obres de Mistral mateix («la *fleirour* di cantarido, / que pèr li frais eron nourrido», *Calendau* XI, 38.5), es prolonga cap al Nord com a fr. ant. *flairour* «odeur forte», bastant freqüent des del S. XII, i particularment anglo-normand (*FEW* III, 746a, 610b), entre altres amb variants agn. *frairor* (Studer) i *fleieur*.

Justament d'aquest sembla ser manllevat l'angl. *flavour* 'perfum o aroma d'un menjar', i el verb angl. *to flavour* 'donar aroma, condimentar un plat'.¹¹ Doncs, una formació paral·lela, corresponent a un tipus esquemàtic FRAGROR-ARE podem esperar que vagi donar **fleigrorar*, amb dissimilació **fleigror* i metàtesi **friegolar* > *ferigoulà* o *frigoulà*. El tractament -GR- > -igr- és el mateix que en fr. *maigre* MACRU, *aigre* ACRU, prov. *eigrejà* 'fer alçaprem' de ACR-IZARE derivat de ἄκρα 'punta', 'branca punxeguda'.

Hi ha una doble circumstància fonètica que presta poderós suport a aquesta etimologia. Fixem-nos que el nom d'erba presenta dues xocants singularitats. Ja en la més antiga documentació catalana, els comptes de Pere el Gran de 1262, alternen les dues variants *frigola* i *ferigola*; després en català, en els Ss. XIV-XVI comptem 6 testimonis de *frigola* i 6 de *ferigola*. No s'explica fàcilment aquesta notable duplicitat, car és completament anòmal fonèticament que caigui (almenys a l'Edat Mitjana) la *e* interna d'una síl·laba inicial; aquesta doble inicial *fri-* o *feri-* segueix avui en català segons les comarques; en llengua d'oc, al costat del prov. *ferigoulo*, tenim lligd. *frigoulo* ja en Sauvages (ara Gard, Arieja, Tolosa, Aveyron, etc.), Delfinat *frigouera*, i tenim el *Puech Frigoulier* (*Friv-*) ja el 1263, al costat de *ferigola* de 1150. No és menys sorprenent la doble accentuació *frigola*/(e)*rigóla* en què es reparteixen no sols les formes occitanes (Niça *ferigola*) sinó també, i amb una gran extensió, les catalanes, on un trasllat de l'accent esdrúixol de cap manera no s'ajusta als patrons fonètics de l'idioma.

Aqueixes obscuritats de sobte ens il·luminen. Una i altra anomalia s'expliquen alhora admetent formació postverbal: llavors la doble accentuació entra en el tipus *ròssec/rossèga*, *núvol/ennuvòla*, *càrrega/carrèga*, etc.; si partim del verb *friegolar* no és gaire més difícil de comprendre l'evolució a *ferigolar* que a *frigolar* (fins hi ha *firgoulo* en el Lot, 3.^a possibilitat); i també amb una base pretònica es torna comprensible el vocalisme *ferùgola* amb *u* de la forma lligur, de Niça i del Var; en fi, hi ha encara la -r- final de H-Alpes